

DANSK ORNITOLOGISK FORENING

NYT FRA FUGLEVÆRNSFONDEN

November 2005

FORMANDEN HAR ORDET

2006 - FUGLEÅR - JUBELÅR

Snart begynder dagene at blive længere, og vi nærmer os hastigt nytår – et nyt år, som vi allerede nu kan glæde os til. 2006 bliver et mærkeår for fuglene, for DOF og for Fugleværnsfonden. Der vil komme megen opmærksomhed omkring fuglesagen – både omkring fugleoplevelser og omkring fuglebeskyttelse – alene af den grund, at 2006 byder på hele to runde markeringer: DOF fylder 100 år, og Fugleværnsfonden fylder 40 år.

Der er derfor ganske god grund til, at alle DOF-medlemmer modtager Fugleværnsfondens årsskrift. For Fugleværnsfondens 18 pragtfulde naturområder er alle et resultat af mange års solidt, målrettet og ikke mindst trofast arbejde blandt DOF-medlemmer og andre naturvenner. Fugleværnsfondens 18 naturområder er fristeder for fuglene, som giver os alle store oplevelser.

I 2005 har Fugleværnsfonden nået flere milepæle. Vi markerede overtagelsen af Nørreballe Sø på Langeland, så vi nu er ejere af et af landets fornemste naturreservater, Tryggelev-Nørreballe Nor. Vi markerede indvielsen af nye og spændende publikumsfaciliteter ved Gundsømagle Sø og Bøjden Nor - et led i projekt Fugle for Folket. Hermed er vi ved kernen af Fugleværnsfondens

arbejde: at skabe fristeder for fugle og natur og at skabe muligheder for oplevelser for enhver naturinteresseret.

Vort arbejde giver rigtig god mening, når vore fugleværnsområder rummer både truede fugle som trane, kobbersnepe og rødtrum, sjældne fisk som dyndsmerring og samtidig er voksested for en meget sjælden og truet orkide-art, hvis danske bestand nu er fordoblet.

I 2006 vil vi fortsætte vort arbejde. Vi vil festligholde DOF's 100 års jubilæum, og markere fondens eksistens gennem 40 år. Vi vil skabe endnu bedre vilkår for fuglene ved at passe og pleje naturen. Vi vil etablere nye og bedre muligheder for oplevelser.

Denne indsats kan kun føres ud i livet takket være støtte i form af pengegaver, frivillig hjælp og uvurderlig opbakning. Vi har i 2005 igen oplevet en stor tillid til fondens arbejde. Tillid, hjælp og gaver, som vi vil takke hjerteligt for. Vi ønsker at gøre det endnu lidt bedre i

2006 – for fuglene og for fuglesagen. Vi beder om din hjælp hertil. Giv dit bidrag til Fugleværnsfonden. Vi sikrer, at din støtte kommer fuglene til gode.

Hjerteligt tak for din støtte og opbakning!

Martin Iversen

FUGLEVÆRNSFONDENS BESTYRELSE

Formand: Martin Iversen; viceskoleinspektør
Næstformand: Henning Nøhr; bistandskonsulent, cand.scient.
Kasserer: S.A. Rasmussen; fhv. afd.leder
Torben Bøgeskov; naturvejleder
Leif Clausen; modelsnedker
Birger Christensen; cand.jur.
Christian Hjorth; skoleinspektør, formand for DOF
Eyvind Lyngsie Jakobsen; fuldmægtig, cand.jur.
Peter Friis Møller; forstkandidat, cand.silv.
Lennart Ricard; advokat, cand.jur.
Martin Kviesgaard; erhvervs-kundecheff
Niels-Erik Norsker; advokat, cand.jur.

Fugleværnsfondens sekretariat
Administrator: Elise Frydensberg
Biologisk medarbejder: Søren Ferdinand Hansen
Naturvejleder: Allan Gudio Nielsen
Sekretær: Jørgen Wikkelsø

Fugleværnsfonden
Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 138 - 140
1620 København V
Tlf.: 33 31 44 04
Fax: 33 31 24 35
e-mail: fvf@dof.dk
www.fuglevaernsfonden.dk

Støttebidrag: GiroBank 509-4232
Redaktion og tekst: Martin Iversen (ansvh.),
Elise Frydensberg, Søren F. Hansen, Allan Gudio Nielsen,
S.A. Rasmussen, Jørgen Wikkelsø og Jan Skriver (side 11).
Vignetter: Carl Christian Tofte.
Forside: Toppet lappedykket. Foto: Ben Hall
Bagside: Traner. Foto: Allan Gudio Nielsen
DOF/Fugleværnsfonden, oktober 2005.

Rødrygget tornskade fra Gulstav Mose. Foto: Allan Gudio Nielsen

ÅRSBERETNING FOR 2005

I september 2004 købte Fugleværnsfonden 68 hektar af det tidligere Nørreballe Nor. Pumpen blev slukket, og vandet er siden steget støt og roligt i det tidligere afvandede område. Ænder, gæs og vadefugle har været hurtige til at indfinde sig, og også havørnen ses jævnligt over noret. Både fugle og mennesker er mere end velkomne i det nye fugleværnsområde, hvor to gangbroer sikrer publikum adgang helt ud til det tidligere pumpehus, hvorfra udsigten over resten af Tryggelev Nor reservatet kan nydes. Den officielle indvielse af det nye naturområde fandt sted i slutningen af april 2005, hvor omkring 100 lokale beboere, den lokale skole, repræsentanter fra amt og kommune samt mange andre mødte op og tog de nye faciliteter i brug. Fugleværnsfondens erhvervelse af Nørreballe Nor er muliggjort gennem et samarbejde med Fyns Amt i et såkaldt Life projekt. Læs mere om det nye Nørreballe Nor inde i bladet.

Fugleværnsfondens store 5-årige formidlingsprojekt, Projekt Fugle for Folket, blev i 2005 for alvor synligt i fugleværnsområderne. Ved Gundsømagle Sø blev i der september måned indviet en 800 m lang trampesti mellem

de to fugletårne og en 300 m lang boardwalk i rørskoven ved det vestlige fugletårn. Samtidigt er der opsat flotte nye piktogramstolper flere steder. Ved Bøjden Nor er der bygget et lille skjul, hvorfra også besøgende i kørestol kan oplevede de mange fugle, der raster i noret om efteråret og vinteren. På Agerø er der kommet en ny sti ud til observationsskjulet, og der er indrettet en ny P-plads. Projekt Fugle for Folket er finansieret af Aage V. Jensens Fonde og omtales nærmere i dette blad.

Fugleværnsfondens frivillige, lokale arbejdsgrupper har i 2005 udført en lang række store og små arbejdsopgaver i fugleværnsområderne. Uden disse arbejdsgrupper ville det være meget vanskeligt (og meget dyrt!) at vedligeholde publikumsfaciliteter og udføre naturpleje. Det frivillige engagement i arbejdsgrupperne er således af afgørende betydning for Fugleværnsfondens forvaltning af de 18 fugleværnsområder på i alt 856 hektar. En fortsat økonomisk støtte og opbakning fra medlemmer i form af små og store støttebidrag og testamentariske gaver er ligeledes af afgørende betydning, for at vi kan skabe de fristeder for fugle og natur, der er så hårdt brug for i dagens Danmark.

ÅRETS GANG I FUGLEVÆRNSOMRÅDERNE

Bent Bardtrum fra arbejdsgruppen fører an på den nye gangbro ved Gundsømagle Sø. Foto: Allan Gudio Nielsen

GUNDSØMAGLE SØ

Takket være Projekt Fugle for Folket samt en særdeles aktiv frivillig arbejdsgruppe er der nu kommet helt nye oplevelsesmuligheder ved Gundsømagle Sø: En trampesti, der forbinder de to fugletårne på sydsiden af søen, går gennem eng, skov og krat og bringer publikum helt tæt på de småfugle, frøer og snoge, der holder til langs søbredden. En 300 m lang gangbro ud i rørskoven giver en fantastisk oplevelse af en naturtype, der normalt er svært tilgængelig. Her kan man opleve rørskovens planter og fugle (fx de små skægmejsere) på nært hold. Nye foldere og plancher beskriver reservatets fugle og natur over fire årstider, og arbejdsgruppen har opsat nye piktogramstolper og folderkasser. Den gamle gangbro ud til det østlige fugletårn er samtidig blevet skridsikret, så den er gangbar i både regnvejr og frostvejr.

Alt i alt er der sket et stort formidlingsmæssigt løft ved Gundsømagle Sø, idet publikum nu kan opleve mange naturtyper på tæt hold.

VASERNE

Jagten på de uønskede kæmpe-bjørneklo fortsætter i Vaserne, hvor "Bjørnebanden" fra den lokale frivillige arbejdsgruppe fortsætter det store arbejde med at sørge for at ingen bjørneklo sætter frø og dermed spreder tusindvis af nye planter. Arbejdsgruppen har længe efterlyst hjælp til denne bekæmpelse fra Birkerød Kommune, og i år har kommunen endelig taget initiativ til at bekæmpe bjørnekloen på de kommunale arealer. Desværre består initiativet i at sprøjte med Roundup, og vi har derfor frabedt os denne hjælp i vores fugleværnsområde. I stedet fortsætter vi med at bekæmpe bjørnekloen manuelt. Det seneste år er et stigende antal skarver begyndt at overnatte i nogle høje elletræer ved Olsens Sø - i Fugleværnsfondens del af Vaserne. Endnu har skarven ikke ynglet i Vaserne, men sandsynligheden for, at der med tiden kan etableres en skarvkoloni, synes stor. Det vil i så fald være den anden skarvkoloni i et fugleværnsområde, idet omkring 300 skarver yngler på Fugleværnsfondens lille ø Ægholm ved Møn.

RAVNSTRUP SØ

I slutningen af juni måned var der travlhed ved Ravnstrup Sø. 26 friske mænd og kvinder fra 4 forskellige arbejdsgrupper trængtes på det lille engstykke ved søbredden. To af Danmarks førende eksperter i le-slåningens ædle kunst øste af deres viden, og inden længe var engstykket slået og høet hængt til tørring på de opsatte hørytterer. Høslæt er en vigtig metode til at skabe og vedligeholde åbne engarealer med en varieret flora. Ved Ravnstrup Sø fungerer høet desuden som lækkert vinterfoder til de fem får, som holder den nordlige del af fugleværnsområdet fri for kæmpe-bjørneklo.

Der er blevet ryddet endnu et stykke pilekrat ved Ravnstrup Sø, så den nordlige del af søen nu fremstår langt mere åben end hidtil. For at hindre genvækst er det planen, at området skal afgræsses af vores gode nabos køer.

Arbejdsgruppen har i øvrigt haft travlt med at fælde træer og krat, så man kan gå på en trampesti ud til det nye observationsskjul, der - som led i Projekt Fugle for Folket - er under opførelse ved søbredden.

Der var havørne-træf på Nyord Enge i marts. Foto: Allan Gudio Nielsen

BARUP SØ

Også ved Barup Sø er der store problemer med kæmpebjørneklo. Planten, der stammer fra Kaukasus området, breder sig meget aggressivt, fordi den ikke har nogen naturlige fjender i Danmark. Den skygger al anden vegetation væk, og er et alvorligt problem, især på lavtliggende, fugtige arealer. En bekæmpelse af planten kræver stor tålmodighed, idet frøene kan bevare spireevnen i jorden i mange år. Fugleværnsfondens frivillige arbejdsgruppe ved Barup Sø har brugt mange ressourcer på at rydde bjørneklo i de seneste år - godt hjulpet af en lokal landmand, hvis kreaturer sætter stor pris på de friske skud af planten. Resultatet ville imidlertid blive bedre, hvis også naboarealerne blev afgræsset, og vi arbejder derfor på at udvide græsningsarealet næste sæson ved hjælp af en samgræsningsaftale.

Arbejdsgruppen har givet fugletårnet en tiltrængt renovering, så det nu, efter at have været lukket i en periode,

Skægmejsere på den nye gangbro ved Gundsømagle Sø. Foto: Bent Bardtrum.

er åbent for besøgende igen. Især om foråret kan man opleve mange fugle fra tårnet.

Rørhøgen yngler årligt i området, og 8 par ynglende vandrikser og 2 par gråstrubede lappedykkere overdøver ofte de mange småfugle med deres karakteristiske sang - der mest lyder som en gris der bliver slagtet. Ud over de mere almindelige småfugle blev der i foråret 2005 flere gange hørt savisanger ved Barup Sø.

NYORD ENGE

Nyord Enge indgår som en del af pilotprojektet omkring en eventuel nationalpark på Møn, og de lokale Nyord-boere har været meget aktive i de oprettede brugergrupper. En repræsentant for Fugleværnsfondens arbejdsgruppe på Nyord har deltaget i dette arbejde, og det har givet en god kontakt til beboerne på Nyord.

Arbejdsgruppen har tyndet ud i lunden omkring tårnet og vedligeholdt det store fugletårn på forbilledlig vis. Gruppen står også for 6 årlige Åbent Hus-arrangementer, hvor fugletårnet er bemandede med kyndige ornitologer med teleskoper - så de besøgende kan opleve fuglene på nært hold. Nyord er en næsten sikker lokalitet for havørn, men i starten af marts blev en ny rekord sat: De 40 deltagere i Åbent Hus-arrangementet kunne nyde hele 11 havørne samt en vandrefalk og en blå kærhøg i luftrummet over Nyord. De mange havørne opholdt sig primært på isen nord og syd for Nyord, hvor de afsøgte vågerne for syge og svage dyr eller holdt festmiddag på nogle af de døde svaner, der lå på isen.

ÅRETS GANG I FUGLEVÆRNSOMRÅDERNE

SAKSFJELD/HYLLEKROG

Det høje fyrtårn på Hyllekrog er nu solgt til Skov- og Naturstyrelsen, og det lokale statsskovdistrikt skal fremover stå for renoveringen og driften af tårnet. I Fugleværnsfonden er vi meget tilfredse med dette og ser frem til et godt samarbejde med statsskovdistriktet. Det er planen at åbne tårnet for publikum og senere lave en udstilling om tårnets historie og om de mange trækfugle, der hvert efterår passerer Hyllekrog.

Den lokale arbejdsgruppe fortsætter arbejdet med den gennemgribende istandsætning af Ninas Hus (en tidligere jagthytte) på Hyllekrog. Det lille hus er til stor glæde for de skoleklasser, der sammen med Fugleværnsfondens naturvejleder afholder lejrskoler på stedet langt væk fra den almindelige civilisation. Arbejdsgruppen har også udført et stort arbejde med at fælde træer af hovedsagelig hvidel i Saksfjed Inddæmning for at omskabe den forholdsvist livløse skov til åben eng. Dette arbejde er i efteråret blevet fulgt op med slåning af lysesiv, som de mange græssende får i området ikke vil spise. Der er også blevet slået lysesiv på engstykket syd for pumpestationen ved Bilitse Mølle, så vi ser frem til en mere effektiv afgræsning i den kommende sæson.

For andet år i træk blev der afholdt "Hvæpsevågens Dag" ved Hyllekrog. Over 100 fuglekiggere oplevede ca. 200 hvæpsevåger trække mod syd. Hyllekrog er i det hele taget en rigtig god træklokalitet, især for rovfugle. Her kan man om efteråret se havørn, fiskeørn, vandrefalk, lærkefalk samt rød og sort glente trække mod lunere himmelstrøg.

Hvæpsevågens Dag var også i år velbesøgt. Foto: Allan Gudio Nielsen

TRYGGELEV NOR

Den altoverskyggende begivenhed ved Tryggelev Nor i 2005 var indvielsen af den nye sø med tilhørende gangbroer i Nørreballe Nor. Derudover er der, som led i Life-projektet (se side 12 og 13), blevet udarbejdet en stor og grundig plejeplan for det samlede Tryggelev Nor-reservat. Den lokale arbejdsgruppe har ryddet tjørn og roser omkring de tre bronzealderhøje, som var ved at gro helt til. Arbejdsgruppen har også sørget for vedligeholdelse af de to skjul og den lille hytte, der ligger i området. De har indsamlet affald, opsat hvinandekasser og sørget for opstilling af piktogramstolper.

Fugleværnsfondens frivillige arbejdsgrupper mødes en gang om året i et af fugleværnsområderne til et fælles træf, hvor man udveksler erfaringer grupperne imellem. Fællestræffet i 2005 blev afholdt i Tryggelev Nor, hvor arbejdsgruppen på fornem vis havde opstillet telte og sørget for mad og drikke og til de omkring 75 deltagere og således skabt rammerne for en hyggelig dag.

BØJDEN NOR

En del af Bøjden Nor har siden erhvervelsen i 1980 levet en upåagtet tilværelse. Området, der er beliggende nord for landevejen til Bøjden Færgehavn, blev vurderet til at være for lille og tørt til at man kunne igangsætte en afgræsning af området. I foråret indgik Fugleværnsfonden imidlertid en aftale med Fåborg Kommune omkring en jordlod ejet af kommunen, og dermed blev arealet stort nok til at en afgræsning. Med økonomisk støtte fra Fyns Amt til et krea-

Amtsborgmester Jan Boye indvier Nørreballe Nor. Foto: Lene Holm

Elever fra Kirkebjerg Skole ved fyrtårnet på Hyllekrog. Fyrtårnet fyldte 100 år i august. Foto: Allan Gudio Nielsen

Handicapvenlig rampe til det nye fugleskjul ved Bøjden Nor. Foto: Allan Gudio Nielsen

turhegn, er et ca. 7 hektar stort område blevet indhegnet, og der er indgået en græsningsaftale med en lokal landmand. Set med en botanikers øjne er området særdeles spændende - med engelskgræs, strandvejbred, fliget vejbred og flere slags rensdyrlaver. Fåborg Kommune har etableret en flot natursti uden om indhegningen, og der er opsat bænke.

Også i den sydlige del af Bøjden Nor er der sket forbedringer i form af et nyt kreaturhegn. Hegnet muliggør afgræsning af et overdrevsområde, der blev ryddet for krat i 2004 - til glæde for bl.a. hulkravet kodriver og tyndakset gøgeurt. Det nye hegn hindrer også hunde i at løbe ind i fugleværnsområdet fra stranden og forstyrre fuglene.

Senest har besøgende i kørestol og børnefamilier med klapvogn fået mulighed for at opleve de mange fugle i Bøjden Nor. Der er opført et nyt skjul 500 meter fra det gamle, og vejen ud til dette er forbedret. Arbejdsgruppen har opsat piktogramstolper og maler og vedligeholder løbende begge skjul.

SØGÅRD MOSE

Søgård Mose er en såkaldt hedemose med en meget speciel flora. På mosefladen, som er dannet af tørvemosser, vokser bl.a. tranebær og den insektædende plante soldug. Overladt til sig selv ville mosefladen gro til og de sjældne planter forsvinde. Det er især birk, som breder sig i Søgård Mose, og Fugleværnsfonden har derfor, med økonomisk støtte fra private fonde, fået ryddet et stort birkekrat i mosen. Vi har også fået etableret afgræsning langs kanten af mosen, og Søgård Moses særprægede natur er således sikret nogle år fremover.

Der yngler ikke mange fugle i en naturtype som hedemosen. I Søgård Mose yngler foruden gråand, blishøne og grågås to par lille lappedykker, et par krikænder, to par trol-dænder og tre par dobbeltbekkasin samt et enkelt par fyrremejser. Man kan være heldig at se en del fouragerende fugle i området. I sommeren 2005 blev der således set både havørn og lærkefalk fra fugletårnet i mosen.

ÅRETS GANG I FUGLEVÆRNSOMRÅDERNE

Pungmejsen har i mange år været en fast ynglefugl i Sølsted Mose. Foto: Allan Gudio Nielsen

SØLSTED MOSE

Det er med stolthed vi i 2005 kan føre tranen ind på listen over ynglefugle i Fugleværnsfondens reservater, idet et tranepar ynglede dybt inde i Sølsted Mose. Hvor mange unger de fik på vingerne vides ikke med sikkerhed, men der er ingen tvivl om, at det er års afgræsning og kratrydning i mosen, som nu giver resultat. Tranen foretrækker nemlig større, åbne moseflader som ynglebiotop. Tranen er den fjerde fugleart i Sølsted Mose, som er opført på den såkaldte rødliste over truede og sjældne ynglefugle. Både pungmejsen og fyrremejsen yngler med mellem 5 og 7 ynglepar hvert år, og den sjældne tink-smed har flere gange ynglet i mosen.

Også fra planteriget har året bragt en sensation til Sølsted Mose. Det er den meget sjældne og udrydningstruede mos-gøgeurt, som kun kendes fra ganske få lokaliteter i Danmark. I Sølsted Mose vokser denne smukke orkidé med de smalle blade og rødviolette blomster to forskellige steder. Planten tåler ikke tilgroning, og Fugleværnsfondens arbejde med rydning og afgræsning kommer således ikke blot fuglene til gode.

STORMENGENE

Gamle og nye luftfotos fra Stormengene har afsløret, at dette strandengsområde bliver større og større. Det skyldes, at fugleværnsområdet ligger uden for digerne, hvor strøm og vind aflejrer sand og sediment ud mod Vadehavet. Kystlinien bevæger sig således hele 1,5 m mod vest hvert år. Dette giver øgede muligheder for afgræsning og dermed mulighed for flere fugle.

Fugleværnsområdet på Rømø har fået en ny nabo inde på land bag det store dige. Et tidligere landbrugsområde på 100 hektar er blevet udlagt som en 18 hullers golfbane. Ved etablering af golfbanen vil der blive taget hensyn til de store naturværdier i området, ligesom færdsel på digerne i forbindelse med brug af golfbanen ikke vil finde sted. Det er således vores håb, at de mange rødben samt vibe, strand-skade og gravand fortsat vil have fred til at yngle på Stormengene - også til glæde for golfklubbens gæster.

Broget fluesnapper optager 11 af de 160 fuglekasser ved Stubbe Sø. Foto: Allan Gudio Nielsen

STUBBE SØ

Orkanen i januar og stormen med tung tøsne i februar væltede en del træer i plantagen ved Stubbe Sø, og den lokale arbejdsgruppe har haft en travl periode med at fjerne stammer og grene, så vejen ud til Bogpeters Hytte blev farbar igen. De væltede træer får lov til at blive liggende i skovbunden til gavn for insekter og svampe. Fugleværnsfonden har i 2005 fået foretaget en registrering af netop disse to grupper, hvilket har bragt mange forskellige arter for dagens lys. F.eks. blev der fundet 18 forskellige dagsommerfuglearter og 8 forskellige græshoppearter samt den ikke helt almindelige stiletflue. Stubbe Sø har samtidig rekord i antal redekasser i de forskellige fugleværnsområder. I alt er der opsat 160 redekasser, og i 2005 var 54 af kasserne i brug, svarende til en belægningsprocent på 34. Blandt andet yngede der 32 musvitpar og 11 par broget fluesnapper i kasserne, så der er ingen tvivl om, at fuglene tager imod de mange boligtilbud med kyshånd.

Det er Fugleværnsfondens målsætning, at der løbende skal udarbejdes plejeplaner for alle fondens reservater, og i 2005 er turen kommet til Stubbe Sø. Plejeplanerne fungerer som langsigtede og målrettede retningslinier for naturpleje og formidling i de enkelte reservater.

AGERØ

Det lille fine observationsskjul på Agerø blev opført i 1990, og samtidig blev der, langs det sidste stykke af vejen ud til skjulet, bygget et plankeværk, som skulle forhindre, at de besøgende skræmte fuglene på de flade enge. Langs plankeværket blev der plantet et levende hegn af havtorn, slåen og eg, og nu - 15 år senere - er træer og buske tilstrækkeligt høje og tætte til, at besøgende kan gå usete ud i skjulet. På en arbejdsdag i september fjernede 8 frivillige DOF-medlemmer derfor det 125 m lange plankeværk.

Samtidig er der, som led i Projekt Fugle for Folket, i sommeren 2005 etableret en ny og mere handicapvenlig sti ud til skjulet, og også P-pladsen har fået et tiltrængt løft. Alt i alt kan Fugleværnsfonden nu byde gæster i Agerø-reservatet velkommen med manér.

Vi kan også byde en ny gåseart velkommen på Agerø. De lysbugede knortegæs har i mange år brugt strandengene på Agerø som rastelokalitet. Nyere undersøgelser viser, at også den kortnæbbede gås er begyndt at bruge Fugleværnsfondens reservat på Agerø som rastelokalitet under forårstrækket. Den kortnæbbede gås yngler på den arktiske tundra på Grønland, Island og Svalbard.

KOM TÆT PÅ SKÆGMEJSEN

Kender man ikke skægmejsens lidt metalliske kald, overser man den let. I bedste fald ser man den kun som et glimt i lav svirrende flugt over rørskovene. Væbner man sig med tålmodighed, er det dog muligt at opleve rørskovens "lille kineser" på ganske nært hold. Chancerne er særligt gode langs den nye gangbro, der snor sig ud i rørskovene ved Gundsømagle Sø. Tømrermester Hans Meilstrup, som byggede gangbroen, havde dagligt selskab af en lille gruppe skægmejser, der ofte hoppede rundt på gelænderet mindre end en meter fra ham. Også ved Tryggelev Nor kan man komme tæt på skægmejserne, især på den lille dæmning mellem Tryggelev Nor og Salme Nor.

Mystiske sivhytter

På flere af fugleværnsområderne har de lokale arbejdsgrupper opsat små sivhytter af vissent tagrør, placeret på pæle ude i rørskovene. Sivhytterne er kunstige reder til skægmejserne. Ideen med at bygge de kunstige reder stammer oprindeligt fra Frankrig og England. Her blev rederne primært opsat for at øge ynglesuccesen. Det håber Fugleværnsfonden naturligvis også de vil, men rederne fungerer desuden som en del af forhindringen. Ved at placere nogle af rederne så de kan ses fra stien eller gangbroen, håber vi, at endnu flere gæster vil få mulighed for at studere disse smukke kanelfarvede fugle. På Fugleværnsfondens hjemmeside kan man se, hvordan man bygger en skægmejsere.

En sommer og en vintermave

De fleste af vore skægmejser er standfugle og kan opleves året rundt. Om sommeren lever skægmejserne af de mange insekter som findes i rørskovene, men da det er småt med let tilgængelige insekter i en rørskov om vinteren, er skægmejserne nødt til at ændre kostvaner. I løbet af efteråret ændrer deres mave sig - fra at være en insektædermave til en muskuløs frøædermave. Samtidig begynder skægmej-

Tegning: Carl Christian Tofte

serne at indsamle kråsesten og skaller, som bruges til at formale føden i maven. Skægmejsernes "skiftende maver" har både sine fordele og ulemper. Bor skægmejserne i et tilpas stort rørskovsområde, hvor årets frøsætning er god, klarer mange sig gennem vinteren. Svigter derimod tagrørenes frøsætning, og er der ikke egnede rørskovsområder i nærheden, som skægmejserne kan udvandre til, kan en lokal bestand uddø.

Foto: Jan Skriver

DA LEIF CLAUSEN GIK PÅ EFTERLØN, BLEV HANS LIVS LANGE INTERESSE FOR FUGLE OG NATUR SLUPPET LØS I DET DAGLIGE. CLAUSENS TREDJE ALDER ER BLEVET EN FEST I DET FRI.

Fugletrækket går mod syd. Rovfugle på brede vinger og finker i flokke begiver sig ud over havet ved Hyllekrog på hjørnet af Lolland.

Leif Clausen fra Nykøbing på Falster er ude med kikert, for at se til at fuglene kommer godt af sted på deres rejse.

”Jeg nyder at se fugle af alle slags trække ud over havet, men de store vingefang er nu noget ganske særligt. Synet af frie fugle er smukt, og scenariet udspiller sig i frisk luft. At observere fugle giver mig en fornøjelse, som ikke kan sammenlignes med noget andet. Og glæden varer ved hele livet,” siger Leif Clausen.

Natur på fuld tid

Den 70-årige pensionist er en dansk vildtbetjent for Fugleværnsfonden i reservatet Hyllekrog.

”Jeg er meget ofte på Hyllekrog. Her nyder jeg fuglene

på engen og langs stranden. I fuglenes yngletid er Hyllekrog lukket for offentlig adgang. Da holder jeg et vågent øje med, om færdselsreglerne bliver overholdt. Fra midt i juli og til næste forår kan alle mennesker frit færdes i området,” fortæller Leif Clausen.

Arbejdsgruppen ved Hyllekrog

Leif Clausen er formand for arbejdsgruppen ved Saksfjed/Hyllekrog, der rydder buske for at holde tangen åben og fri for tæt vegetation. De plejer naturen, for engens vadefugle og ænder har det bedst i et åbent landskab. Flere gange om året samler arbejdsgruppen dunke, flasker, papir, plastic og træ langs Hyllekrogs kyster.

”Når vi mødes i arbejdsgruppen, hvor den ældste er 87, er der også en øl og en snaps til stede. En frokost og en snak er ekstra næring for sammenholdet i arbejdet, der i øvrigt giver rigtig god motion,” fortæller Leif Clausen.

NOR I TRYGGE RAMMER - NØRREBALLE NOR GENSKABT

Nørreballe Nor sommer 2005. Foto: Allan Gudio Nielsen

Siden 2001 har Fugleværnsfonden deltaget i et EU-naturbeskyttelsesprojekt ved Tryggelev Nor på Langeland. Formålet er at forbedre vandkvaliteten ved at genskabe det bagvedliggende Nørreballe Nor og øge vandudskiftningen til havet.

Nørreballe Nor indlemmet i Tryggelev Nor reservatet

En milepæl i projektet blev nået i april, hvor vandet nåede under de to broer og rundt om de 4 kunstige øer til fuglene i Nørreballe Nor. Siden er såvel fugle som naturelskere strømmet til. Det nye nor indgår i fugleværnsområdet Tryggelev Nor, som nu er på ca. 180 ha. - en udvidelse på hele 80 ha. Nørreballe Nor er stadig afskåret fra Tryggelev Nor med et dige, så rettelig burde det genskabte område måske hedde Nørreballe Sø, da det ikke har direkte kontakt til havet. Et gammelt navn skifter man dog ikke bare sådan ud!

De første fugle i Nørreballe Nor

Det stod hurtigt klart, at søen ville blive et eldorado for fugle. I løbet af vinteren rastede store mængder vandfugle i området - især grågæs, men også blisgæs og pibeænder sås i stort tal. På et tidspunkt dukkede et par hundrede bjerggænder op, og det var der ikke mange, der havde ventet. Året bød også på andre flotte fugleoplevelser - som jagende havørn og hvidvinget terne, ligesom alle Danmarks fire lappedykkerarter kunne ses i sensommeren.

En ny søs faste beboere

De første ynglefugle i søen blev arter, der er kendt for at være hurtige til at erobre nye områder. På øerne, som i starten lå uden vegetation, flyttede mange viber og 4 par klyder ind. I kanten af søen, hvor vegetation tillod en smule fæste til en rede, kunne man se både blishøns og gråstrubede lappedykkere i færd med at bygge rede.

Græsklipper på gyngende grund... Foto: Allan Østergaard

Populær sti

En nyanlagt sti med to broer har været et tilløbsstykke i søens korte levetid. Stien nås enten fra den lille parkeringsplads ved stendyssen eller ved at parkere i kanten af Nørreballevej ved landsbyen Nørreballe, hvor grusstien går ned over marken. Stien slutter i øjeblikket ved den gamle pumpestation, men der er ønsker om at forlænge den. Dette skal dog ske, uden at det rige fugleliv i det "gamle" Tryggelev Nor forstyrres.

Rent vand i Tryggelev Nor

I dette efterår er der etableret et sluseanlæg, som tillader havvandet at løbe ind i noret ved højvande i Østersøen. Det betyder, at de mange næringsstoffer, der er bundet til norets bund, bliver vasket hurtigere ud. Anlægget er konstrueret, så det er muligt at regulere indløbet af havvand i fuglenes yngletid, så risikoen for oversvømmede reder minimeres.

Ny natur skal plejes

Som fuglene har også planterne fået jomfruelig jord at erobre. Det stod hurtigt klart, at en afgræsning af bredzonen ville være ønskelig for at forhindre tilgroning. Et kvæghegn blev opsat, og i juni kunne de første kvier slippe ud på engen. Plantevæksten i den næringsrige jord var dog så kraftig, at det var nødvendigt at slå engen i juli måned, for at forhindre at etårige planter helt skulle kvæle det fremspirende græs. På øerne, hvor kvæget kun sjældent kommer, var den helt gal. Fugleværnsfondens frivillige arbejdsgruppe byggede derfor en tømmerflåde, så en slåmaskine kunne sejles ud til øerne.

Nørreballe Nors forvandling. Fotos Allan Østergaard

ADOPTER ET RESERVAT

To koner i muddergroften! Foto: Allan Gudio Nielsen

For to år siden påbegyndtes et nyt og spændende projekt i Fugleværnsfondens reservater. Lokale skoleklasser blev opfordret til at "adoptere et reservat". Derved fik de mulighed for at opleve ansvarlighed og tilknytning til et stykke natur, hvor de selv - i samarbejde med den lokale arbejdsgruppe og Fugleværnsfondens naturvejleder - var med til at udføre naturpleje og naturovervågning.

Til kamp for dyndsmerlingen

Ved Sølsted Mose arbejder en klasse fra Bredebro Skole hårdt på at sikre, at den sjældne fisk, dyndsmerlingen, fortsat har et sikkert levested. Muligvis er Sølsted Mose det eneste sted i Danmark, hvor fisken yngler. Klassen har bl.a. ryddet et stort pilekrat, der truede med at overskygge den del af åstrækningen, hvor dyndsmerlingen lever. Desuden har klassen genoprettet et stryg i åen, som ved et uheld var blevet gravet op.

Pierre pukler i pilekrattet. Foto: Allan Gudio Nielsen

Stolte ådrenge ved Sølsted Mose. Foto: Allan Gudio Nielsen

Frølommer og snogehøje

Også ved Ravnstrup Sø har der været livlig aktivitet i løbet af året. Her har elever fra Herlufmagle Skole hver måned besøgt området. Eleverne har høstet tagrør til skægmejsere der og gravet såkaldte "frølommer" langs søbredden - små vandhuller, hvor frøerne kan lægge deres æg i sikkerhed for fisk. Der er også blevet tid til at bygge snogehøje - store kompostbunker, hvor snoen kan lægge sine æg. Og så har klassen fjernet kilovis af gammelt skrald fra området - levn fra dengang en del af området blev brugt som losseplads.

Sjældne fund

Ved Vaserne har Matthæusgade Skole fra Vesterbro i København bygget redekasser til de lokale hvinænder, samt registreret, hvilke fugle og dyr, der lever i området. En klasse fandt bl.a. en hvepseedderkop - en art, der ikke før var registreret i området. Det er ikke første gang en skoleklasse gør et nyt og spændende fund. Ved Stubbe Sø fangede elever sidste efterår en stavtæge, som er sjælden i det østjyske.

Saksfjed/Hyllekrog, Nørreballe Nor og Gundsømagle Sø er andre reservater, hvor skoleklasser har adopteret et stykke natur - og flere er på vej. Læs mere om projektet og se flere billeder på Fugleværnsfondens hjemmeside.

Josephine med stedmoderblomst. Foto: Allan Gudio Nielsen

Rikke høster tagrør til skægmejsere der. Foto: Allan Gudio Nielsen

REGNSKAB

Fugleværnsfondens regnskab for 2004

(og 2003 i parentes, x 1000 kr.)

INDTÆGTER	2003	2004	AKTIVER	2003	2004
Bidrag fra medlemmer	(301)	1.047.668	Likvide midler	(699)	1.863.447
Bidrag fra gavebreve	(110)	125.490	Tilgodehavender	(1.219)	314.862
Bidrag fra fonde og legater	(2.079)	2.103.604	Obligationer	(8.786)	8.273.874
Tips- og Lottomidler	(176)	182.000	Inventar	(0)	1
Arv	(322)	305.350	Ejendomme	(0)	1
Renter	(481)	469.352			
Diverse	(38)	60.544			
Indtægter i alt	(3.507)	4.294.008	AKTIVER I ALT	(10.704)	10.452.185
Heraf hensat til projekter	(2.012)	2.060.726			
NETTOINDTÆGTER	(1.495)	2.233.282			
UDGIFTER			PASSIVER		
Arealudgifter (netto)	(899)	854.532	Skyldige omkostninger	(241)	429.824
Administration	(408)	495.924	Hensættelser	(1.651)	1.587.187
Oplysningsarbejde	(131)	133.578	Grundfond	(6.498)	6.629.875
Støtte til internationale projekter	(100)	100.000	Kapitalkonto	(2.314)	1.805.299
Udgifter i alt	(1.538)	1.584.034	PASSIVER I ALT	(10.704)	10.452.185
NETTORESULTAT	(-43)	649.248			

BERETNING TIL ÅRSREGNSKAB 2004

Årsregnskabet afspejler det meget høje aktivitetsniveau, som de frivillige arbejdsgrupper og personalet i administrationen lægger ryg til. Disse aktiviteter, som år for år kræver øgede indsats og øgede udgifter, har kun kunnet realiseres på grund af den store støtte og udbredte velvilje, som Fugleværnsfondens møder, såvel hos private fonde og offentlige myndigheder som blandt DOFs medlemmer og andre naturinteresserede.

Fugleværnsfondens kom ud af 2004 med et nettoresultat på knap 650.000 kr. Det fine resultat skyldes primært et meget stort og generøst bidrag på 700.000 kr. fra en enkelt bidrager. Af afgørende betydning for Fugleværnsfondens økonomi er modtagelse af testamentariske gaver, og det er glædeligt at kunne konstatere, at antallet af sådanne bidrag har været stigende set over de seneste 10 år. Med de stadigt stigende jordpriser er beho-

Tegninger: Carl Christian Tofte

vet for indtægter fra arv af meget stor betydning for Fugleværnsfondens virke. I 2004 er indkommet 305.000 kr. fra arvemidler, hvilket er stort set samme niveau som i 2003.

Renteindtægterne er faldet lidt, fordi den rentegivende obligationsbeholdning reduceredes i løbet af året for at finansiere købet af Nørreballe Nor (2.167.000 kr.).

Indtægter fra fonde og legater udgør 2,1 mill. kr., hvoraf de 1,6 mill. kr. er relateret til Fugleværnsfondens store femårige formidlingsprojekt, Projekt Fugle for Folket, som er støttet af Aage V. Jensens Fonde. Stort set alle indtægterne fra fonde er øremærket til konkrete projekter i form af formidling og naturpleje i fugleværnsområderne, og den samlede nettoindtægt i 2004 bliver derfor på 2,2 mill. kr.

På udgiftssiden ligger de samlede udgifter til arealudgifter, administration og oplysningsarbejde stabilt i forhold til året før på lidt over 1,5 mill. kr. Af større arealudgifter kan, ud over ejendomsskatter, nævnes udarbejdelse af en plejeplan for Agerø, afslutning af Projekt Stor Kobbersnepe på Nyord samt udarbejdelse af informationsfoldere og plancher.

Fugleværnsfonden yder økonomisk støtte til DOFs internationale arbejde, som udføres i samarbejde med BirdLife International. Et støttebeløb på 100.000 kr. blev i 2004 bevilget til DOFs internationale udvalg, som fandt, at pengene ville gøre størst gavn i et trækfugleprojekt i Malta og Tunesien.

Fugleværnsfonden har i de seneste tre år sammen med Fyns Amt fået tildelt støtte fra EUs Life-midler til et stort naturgenopretningsprojekt ved Tryggelev Nor på Langeland. Som led i dette projekt blev det efter en jordfordelingssag muligt at opkøbe 68 hektar tidligere landbrugsjord med henblik på genskabelse af Nørreballe Nor og 6 hektar engparceller i umiddelbar tilknytning til Tryggelev Nor reservatet. Købet er dels finansieret via en hensættelse til arealkøb på 1 mill. kr. doneret i 2003 af en anonym fond og dels via egenkapitalen, som er faldet med ca. 500.000 kr. Fugleværnsfondens grundfond er steget med ca. 130.000 kr. på grund af kursreguleringer.

Der er i årets løb gennemført en række forbedringer i de

enkelte fugleværnsområder. Fugleværnsfondens 9 lokale, frivillige arbejdsgrupper har gjort et stort arbejde med naturpleje og vedligeholdelse af publikumsfaciliteter, og større rydningsprojekter er gennemført ved Bøjden Nor og Ravnstrup Sø. Fugleværnsfonden ejer og administrerer ved udgangen af 2004 i alt 856 hektar fordelt på 18 reservater over hele landet.

Fugleværnsfonden har påtaget sig et stort ansvar for at bevare, beskytte og forbedre forholdene for fugle og natur på fondens naturområder. Ved denne lejlighed skal derfor lyde en meget stor tak til DOFs medlemmer for fortsat støtte og opbakning i det forløbne år.

Fugleværnsfonden imødeser stadig større udfordringer med de igangværende projekter, hvis økonomi hviler på øremærkede hensættelser, men samtidig må nye planer om plejetiltag på de fleste fugleværnsområder iværksættes. Bestyrelsen håber derfor på fortsat økonomisk støtte fra medlemmer, fonde og legater samt gennem gaver, gavebreve og testamentariske arvebeløb.

Fugleværnsfonden modtog i 2004 bidrag fra følgende fonde og legater, som alle sendes en varm tak:

Aage V. Jensens Fonde
 Bodil Pedersen Fonden
 Brødrene Hartmanns Fond
 Dansk Naturvidenskabsformidling
 Dir. J.P. Lund og Hustru Vilhelmine Bugges Legat
 Ekskursionsudvalget, DOF København
 Fabrikant Chas. Ozens Fond
 Fabrikant Mads Clausens Fond
 Inge og Skjold Burnes Fond
 Ingeniør K.A. Rohde og hustrus Legat
 LIFE Projekt Tryggelev Nor
 Lise og Valdemar Kæhlers Fond
 Martin Pedersens Mindelegat
 Michael Jepsen Fonden
 Tryk i Danmark
 Tømmerhandler Johannes Fogs Fond

FUGLEVÆRNSFONDEN

Fugleværnsfonden er en økonomisk selvstændig afdeling under Dansk Ornitologisk Forening. Fugleværnsfonden har siden 1966 købt og administreret naturreservater over hele landet.

FUGLEVÆRNSFONDENS FORMÅL

At værne om den danske fuglefauna ved at medvirke til at bevare eller skabe vigtige fuglelokaliteter, navnlig for truede og sårbare arter, og at foranstalte naturformidling fra fondens reservater.

At støtte projekter, der bidrager til at bevare danske yngle- og trækfugle samt deres levesteder under disse fugles ophold uden for Danmark.

FUGLEVÆRNSOMRÅDERNE - FUGLENES FRISTEDER

Fugleværnsfonden ejer og administrerer i dag 18 naturreservater på tilsammen 856 hektar spredt over hele landet (se kort på bagsiden af hæftet). I disse fristeder kan fuglene finde skjul, redested og føde. Tilsammen rummer fugleværnsområderne de fleste typer af den danske natur, med hovedvægt på de særligt truede naturtyper: enge og moser, strandenge, kystlaguner, kystfugleøer og naturskov. Flere fugleværnsområder har status som lokaliteter af både national og international ornitologisk betydning.

NATURGENOPRETNING OG NATURPLEJE

I fugleværnsområderne gennemføres en aktiv naturgenopretning og naturpleje, typisk i form af rydning af uønsket opvækst, vandstandsregulering, etablering af yngleøer mv. De fleste enge og strandenge afgræsses, eller der foretages høslæt. Gødning og sprøjtemidler anvendes ikke. På denne måde sikrer vi optimale levevilkår for de vilde fugle, dyr og planter.

FRIVILLIGE, LOKALE ARBEJDSGRUPPER

Ved ni af vore større fugleværnsområder er tilknyttet lokale arbejdsgrupper, som på frivillig basis udfører en række praktiske arbejdsopgaver i det enkelte fugleværnsområde. Det kan være vedligeholdelse af fugletårne, gangbroer og andre publikumsfaciliteter, rydning af krat, slåning med le, opsætning af fuglekasser, optællinger af fugle, gennemførelse af ture for publikum m.v. Det kræver ingen særlige forudsætninger at være med i en arbejdsgruppe ud over lyst til at være udendørs og yde en indsats sammen med andre. Hvis du ønsker at være med i en arbejdsgruppe, er du meget velkommen til at henvende dig til Fugleværnsfondens sekretariat.

OVERVÅGNING OG PLEJEPLANER

I alle fugleværnsområderne foretages en løbende overvågning af ynglefuglene og visse steder også af de rastende fugle, samt af padder og planter. Disse undersøgelser danner grundlag for udarbejdelsen af langsigtede, målrettede plejeplaner for hvert fugleværnsområde. Plejeplanerne er et vigtigt instrument for arbejdsgrupperne, som følger de retningslinier for naturplejen, der er beskrevet i plejeplanerne.

Alle fotos: Allan Gudio Nielsen

TAG PÅ BESØG HOS FUGLENE

Fuglene og naturen har høj prioritet i fugleværnsområderne, men besøgende er også velkomne. I de fleste større fugleværnsområder er der anlagt naturstier og opført fugletårne/skjul, så publikum kan opleve fuglelivet uden at forstyrre. Nogle steder er der bygget gangbroer gennem rørskoven, og andre steder er der opført særlige faciliteter, der sikrer, at kørestolsbrugere og børnefamilier med klapvogn kan få en oplevelse af fugle og natur.

En effektiv naturbeskyttelse kræver bred, folkelig opbakning. Derfor opmuntrer vi alle til selv at komme ud og opleve naturen og fuglene. Ved alle større fugleværnsområder er der udarbejdet foldere og plancher, som præsenterer det enkelte fugleværnsområde og dets natur og fugleliv. Fugleværnsfondens naturvejleder og de lokale arbejdsgrupper tilbyder også guidede ture, der er åbne for alle. Turene annonceres på Fugleværnsfondens hjemmeside og i DOFs blade.

FINANSIERING

En forudsætning for Fugleværnsfondens arbejde er økonomisk støtte fra DOFs medlemmer og andre privatpersoner. Støtten gives typisk i form af:

ENKELTBIDRAG. Bidragyderen kan hvert år fratække max. 6.400 kr. på sin årsopgørelse. Men da de første 500 kr. ikke er fradragsberettigede, skal man yde et årligt beløb på 6.900 kr. for at få det fulde fradrag.

GAVEBREVE. Her tegner bidragyderen sig for et bestemt årligt beløb over en 10-årig periode. Beløbet er skattemæssigt fuldt fradragsberettiget.

TESTAMENTARISKE GAVER. Disse er fritaget for boafgift, så hele beløbet går til fugle- og naturbeskyttelse.

Andre væsentlige bidrag er:

Store og små donationer fra fonde og legater

Gaver og praktisk hjælp fra firmaer m.v.

Indtægter fra græsningsleje, rørhøst o. lign. i reservaterne

Du kan støtte Fugleværnsfondens arbejde med bidrag på girokonto nr. 509-4232 enten via vores hjemmeside www.fugleværnsfonden.dk, via netbank eller via girokort.

FUGLEVÆRNSFONDENS

- 1 AGERØ, Mors (1982, 2002)
27,5 hektar strandeng
- 2 BØVLING KLIT, Vestjylland (1979, 1983)
6,5 hektar strandeng
- 3 STUBBE SØ, Djursland (2002)
24 hektar eng, overdrev og skov
- 4 STORMENGENE, Rømø (1991, 1994)
35 hektar strandeng
- 5 SØLSTED MOSE, Sønderjylland
(1993, 1994, 1996) 80 hektar hedemose
- 6 SØGÅRD MOSE, Sønderjylland (1986)
16 hektar hedemose
- 7 BØJDEN NOR, Sydvestfyn (1980)
14 hektar strandeng og brakvandsvig
- 8 ROHOLM, Odense Fjord (1978)
1 hektar kystfugleø
- 9 TRYGGELEV NOR, Sydlangeland
(1975, 1981, 1997, 2004)
170 hektar sø, rørskov, eng og krat
- 10 GULSTAV MOSE, Sydlangeland
(1971, 1976) 7 hektar rigkær
- 11 NAKSKOV INDREFJORD, Vestlootland
(1987) 10 hektar rørskov og sø
- 12 SAKSFJED/HYLLEKROG, Sydlootland
(1995) 163 hektar løvskov, strandeng,
strandfælle og klit
- 13 BARUP SØ, Nordfalster (1988)
26 hektar rørskov, sø og krat
- 14 NYORD, v. Møn
(1971, 1989, 1990, 1991, 2001)
186 hektar strandeng og strandrørsump
- 15 ÆGHOLM, nord for Møn (1969)
1,8 hektar kystfugleø
- 16 RAVNSTRUP SØ, Sydsjælland (1983)
9,5 hektar sø, rørskov og mose
- 17 GUNDSØMAGLE SØ, Nordsjælland (1984)
60 hektar sø, rørskov, skov og krat
- 18 VASERNE, Nordsjælland (1999)
14 hektar sø, ellesump, skov og krat

FUGLEVÆRNSFONDEN

Dansk Ornitologisk Forening
Vesterbrogade 138 - 140
1620 København V

Telefon: 33 31 44 04

Telefax: 33 31 24 35

e-mail: fvf@dof.dk

Hjemmeside: www.fuglevaernsfonden.dk

Layout: XTERN DESIGN

Tryk: Narayana Press, Gylling

RESERVATER

